

SESIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE LA BERLIN DIN DECEMBRIE 1990, OCĂZIONATĂ DE ÎMPLINIREA A 100 DE ANI DE LA MOARTEA LUI HEINRICH SCHLIEMANN

În perioada 3-6 decembrie 1990 a avut loc la Berlin Sesiunea internațională cu tema *Heinrich Schliemann - bazele și rezultatele arheologiei moderne*, manifestare științifică prilejuită de împlinirea a 100 de ani de la moartea acestui precursor al arheologiei moderne. Sesiunea aceasta a fost organizată inițial în 1989 de Institutul central pentru istorie veche și arheologie al Academiei de Științe din Berlin de către un comitet în frunte cu prof. dr. Joachim Herrmann, fost membru al Prezidiului Academiei de Științe din RDG și director al Institutului central de istorie veche și arheologie, și apoi secretar al Academiei de Științe din Berlin, clasa literatură, limbă și științele istoriei și culturii.

La sesiunea au participat circa 200 invitați, dintre care 140 din Germania și 60 de peste hotare, respectiv din Anglia, Austria, Bulgaria, Cehoslovacia, Grecia, Polonia, România, Statele Unite ale Americii, Ungaria și alte țări. La acestea se adaugă și una din descendentele familiei lui H. Schliemann, pe linia rusă, respectiv dr. rer. nat. Galina Andrusovová-Vlčeková de la Bezinok din Slovacia. Din partea țării noastre am fost singurul participant, care am putut fi prezent, datorită acordului conducerii Secției de istorie a Academiei Române și sprijinului binevoitor din partea serviciului relațiilor externe al acestei instituții, atât în ceea ce privește formele pentru pașaport, cât și a suportării cheltuielilor de deplasare cu trenul la Berlin.

Sedințele plenary din ziua de 3 decembrie și din după-amiaza zilei de 5 decembrie au avut loc în Sala plenului Academiei, iar cele din secțiile I și II în Sala plenului (I) și într-o sală alăturată (II). În ședința plenară de deschidere au luat cuvântul profesorii Joachim Herrmann (Berlin) și Georgios Korrás (Atena), ultimul propunând ca Universitatea din Rostock să poarte numele lui H. Schliemann. În continuare, în ședințele plenary din 3 și 5 decembrie și pe secții, din 4 și 5 decembrie, comunicările s-au grupat în jurul următoarelor două probleme: 1. Viața și opera lui H. Schliemann și 2. Rezultatele obținute de H. Schliemann și stadiul actual al cercetărilor arheologice.

În ceea ce privește viața și opera lui H. Schliemann, pe baza documentării din ultimele două decenii în arhive și a cercetărilor individuale s-au scos în evidență unele reflecții și contradicții, socotindu-se că este încă mult de făcut în această direcție. În acest context, altitudinea specialiștilor față de activitatea sa științifică este astăzi mai rezervată dar critică (Justus Cobet, Essen; David A. Traill, Davis; Brigitte Hamsperger, Tübingen; Reinhard Witte, Wolfgang Schindler și Joachim Herrmann, Berlin, ș.a.). Totodată, s-a evidențiat necesitatea cercetării psycho-analitice a autobiografiei sale, punându-se în discuție autoînscenările, prin care urmărea schimbarea evenimentelor trăite pentru a se căpăta un alt aspect despre sine (Stefan Goldmann, Berlin). Cu toate criticile aduse, marile sale succese prin descoperirile îndeosebi de la Troia și Micene îl situează ca deschizător de drumuri în domeniul arheologiei preistorice (Ludwika Press, Varșovia; Joachim Herrmann, Berlin). La aceasta a contribuit îndeosebi colaborarea sa cu Rudolf Virchow și W. Dörpeld, la Troia, prin care s-a deschis o nouă epocă în istoria cercetărilor arheologice. Semnificativ și nou pare constatarea potrivit căreia H. Schliemann a folosit pentru investigațiile sale de la Troia lucrarea lui P. W. Forchhammer din Kiel, apărută cu 30 ani înainte și conținând date detaliate arheologice, geomorfologice și climatice pentru Grecia și Anatolia (Andreas Müller-Karpe, Kiel).

De asemenea, au prezentat interes și comunicările relative la proiectele de săpături ale lui H. Schliemann în Creta (Sinclair Hood, Oxford) și Transeucazia (Annegret Plont-

ke-Lüning, Jena) precum și informațiile din jurnalele sale de călătorie în Grecia și Crimeea (Edmund F. Bloedow, Ottawa) și mai ales din America (William M. Calder III, Urbana/Champaign), ca și din bogata sa corespondență, publicată în parte de Brockhaus (Wilfried Bölke, Ankershagen).

În alte comunicări s-au evidențiat aspecte noi privind legăturile lui H. Schliemann cu Rudolf Virchow (Christian Andree, Kiel), C. Schuchhardt (Heinz Grünert, Berlin), Karl May (Bernard Rink, Berlin) și W. Gladstone (John Vaio, Chicago), rolul lui H. Schliemann de model și stimulator pentru Otto Häuser (Rudolf Drössler, Zeitz), precum și interesul pentru H. Schliemann în Rusia (Alexander Gavrillov, Sankt Petersburg; Joachim May, Greifswald).

Totodată, paralele cu evidențierea succesorilor sale s-a pus problema dacă n-a fost un mincinos patologic atât în scrierile sale autobiografice, cât și în arheologie, reexaminându-se cu acest prilej unele din cauzele suspiciunilor asupra lui H. Schliemann, datorate evoluției sale psihologice (Donald F. Easton, London).

În fine, tot în legătură cu prima problemă s-a dezbătut și soarta tragică a colecției lui H. Schliemann donată de către el în 1880 poporului german, din care multe lucruri au dispărut, inclusiv tezaurul lui Priam (Klaus Goldmann și Marion Bertram, Berlin).

În ceea ce privește cea de a doua problemă, un loc aparte, cum este și firesc, l-au ocupat cercetările de la Troia, prezentând un deosebit interes reluarea săpăturilor în zonă (din 1981) și la Troia (din 1988) sub conducerea prof. Manfred Korfmann din Tübingen, în colaborare cu specialiști germani, americani, englezi, turci și de alte naționalități. La Troia s-au efectuat până în prezent trei noi campanii de săpături (1988-1990) și urmează încă alte 10 până la 15, folosindu-se specialiști în pre- și protoistorie, arheologie clasică, numismatică, arhitectură, geologie și geomorfologie, geografie și geofizică, dendrocronologie și informatică, precum și în domeniul chimiei, fizicii, antropologiei, paleozoologiei, paleobotanicii, meteorologiei, sedimentologiei și în alte discipline (Dieter Hertel, Köln). Tot în legătură cu Troia, s-au scos în evidență dovezile cu privire la prelucrarea metalelor din descoperirile lui H. Schliemann (Martin Albrecht, Berlin), problema surselor de cupru și cositor și a centrelor metalurgice în epoca bronzului din Anatolia (James D. Muhly, Philadelphia și Ernst Pernicka, Heidelberg), precum și poziția cronologică a marelui tezaur „A” de la Troia, datat de majoritatea cercetătorilor în Troia II, fără ca să se poată stabili exact depunerea din această așezare în care s-a găsit (J. Makkay, Budapest). În afară de acestea, un interes aparte l-au prezentat comunicările relative la Troia și epoca timpurie a bronzului din Thracia, respectiv Ezero-Karanovo VII (Henrieta Todorova, Sofia), precum și privitor la Troia VII b₂ și sud-estul Europei (Bernhard Hänsel, Berlin). În ceea ce privește aceasta din urmă, din discuțiile la care am intervenit a rezultat că mai recent a fost identificată ceramică hallstattiană timpurie din sud-estul Europei și la Gordion, în centrul Anatoliei.

O altă problemă discutată a fost aceea a istoricității războiului troian, care din punct de vedere cronologic depinde de datarea sfârșitului așezărilor Troia VI h (sec. XIII î.e.n.) sau Troia VII a (sec. XII î.e.n.). Pe baza analizei critice a izvoarelor se consideră că miezul istoric al leghetel războiului troian constă din luptele din faza timpurie de colonizare colică a grecilor în zona Troia. Din punct de vedere arheologic sfârșitul Troia VI h și Troia VII a nu pot fi puse în legătură cu o campanie militară, întrucât Troia VII a a fost cucerită prin incursiuni din Balcani, iar distrugerea Troiei VII b₂ se

itoarește grecilor colici, evenimente, care, alături de luptele naite, constituie miezul istoric al legendei războiului troian (Dieter Hertel, Köln)

În ceea ce privește Grecia, s-a arătat că intențiile lui H. Schliemann de a face cercetări în Creta și Messenia în scopul descoperirii urmelor legendarului Nestor, s-au realizat prin păturile din Messenia ale profesorului Spyridon Marinatos, ecuate între 1952 și 1967, cu care prilej s-au obținut noi ate în domeniul geografiei homerice relativ la regatul lui estor (Georgios Korrés, Atena). O altă problemă dezbă- ită a fost aceea a legăturilor autohtonilor din sud-estul și ntrul Europei cu civilizația miceniană, reflectate în dome- ul culturii materiale și vieții spirituale (Maria Novotna, ratislava; Bohuslav Chropovsky, Nitra).

Alte comunicări s-au referit la unele descoperiri arheolo- ce importante din sud-estul și centrul Europei, cu care rilej s-au abordat diferite probleme majore, în lumina ercetărilor actuale, din eneolitic și pînă în a doua epocă a erului inclusiv. Astfel, în ceea ce privește eneoliticul, s-au eliefat elementele de cultură materială și din domeniul vieții irituale, prin care se atestă legăturile culturii Cucuteni cu id-estul Europei (M. Petrescu-Dimbovița, Iași). Relativ erioda de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului din eninsula Balcanică și vestul Anatoliei, s-a scos în evidență a nou complex la sud de Balcani (Malic III A), corespunzăr cu orizonturile Rachmani din Thesalia și Kum Tepe a-Ib din nord-vestul Anatoliei (Henrieta Todorova, Sofia). poca bronzului a fost dezbătută în lumina săpăturilor din ezarea întărită de tip *tell* de la Včelince din Slovacia, cu nalogii în România, Ungaria și Iugoslavia (Vaclav Furfmă- ck și Klara Marková, Nitra), precum și în legătură cu inter- etarea dată problemei indoeuropenizării grecilor deosebită e aceea a lui M. Gimbutas, bazată pe invazia purtătorilor ultiurii curganelor (Alexander Häusler, Berlin). În ceea ce rivește cea de a doua epocă a fierului, au prezentat interes a mormint din Tracia din sec. al IV-lea î.e.n., considerat a un exemplu de cultură traco-elină (Margarita Tačeva, ofia) și problema mormintelor trace „jefuite”, care reflectă n aspect necunoscut al riturilor funerare din Thracia, con- ind din desmembrarea corpului și o tratare specială a oase- r, inclusiv reînhumarea lor (Diana Gergova, Sofia).

În fine, o ultimă grupă de comunicări din această sesiune e referă la caracterul interdisciplinar al cercetărilor în Gome- iul arheologiei, avut în vedere și de H. Schliemann, prin olaborarea sa cu specialiști din diverse domenii. În această rivință, au reținut atenția teme ca importanța pentru datare contextului arheologic de la Knossos și din alte locuri, în are s-au descoperit textele scrierii liniare B (Imre Tegyei, ebreceen); încercările de reconstituire lingvistică de la roia din mileniul al II-lea î.e.n., respectiv limbile luwică, ittifă, protofrigiană și greacă (Iris von Bredow, Sofia); roblematica aspectelor religioase pentru semnificația desco- eririlor arheologice (Günther Kehnscherper, Greifswald); riererea, pe baza metodei matematico-statistică a ceramicii în așezările Troia I, II și III (Berhard Wening, Tübingen), recum și principiile de bază ale arheometriei, cu exemplifi- ări de analiză pentru scrierea grupelor și complexelor (Sven ortscher, Halle).

În încheierea Sesiunii, prof. dr. Horst Klinkmann, medic hirurg de renume mondială în probleme de chirurgie este- ică și actualmente președinte al Academiei de Științe din Berlin, a înminat medalia comemorativă H. Schliemann, recum și volumul apărut recent *Die Korrespondenz zwischen Feinrich Schliemann und Rudolf Virchow* (sub redacția lui loachim Herrmann și Evelin Maass), unor specialiști, care -au remarcat prin activitatea de cercetare, publicistică și de rganizarea a unor manifestări științifice și culturale în legă- ură cu viața și opera lui H. Schliemann (E. Akurgal, Ankara, are nu a putut participa; M. M. Calder III, Urbana-Cham- aign; Georgios Korrés, Atena; W. Bölke, Ankershagen și

încă alte câteva personalități). În seara aceleiași zile a avut loc în clădirea Academiei o recepție oferită de președintele H. Klinkmann și secretarul Joachim Herrmann, prilej de o mai bună cunoaștere și apropiere între participanții la această prestigioasă manifestare științifică internațională.

În ultima zi a Sesiunii, 6 decembrie, a fost organizată o excursie cu autocarul la Mecklenburg, Fürstenberg, Neu- strelitz și Ankershagen, localități legate strins de anumite etape din viața lui H. Schliemann. Cu acest prilej la Für- stenberg, unde o școală și o stradă îi poartă numele, s-a vizitat casa lui Ludwig Holtz și apoi a lui Theodor Hückstadt în care a funcționat ca băiat de prăvălie (1836—1841) și s-a sădit un pom în parcul orașului, lângă o placă de marmură: cu inscripția „H. Schliemann, 1890—1990”. La Neustrelitz s-a vizitat școala, denumită astăzi H. Schliemann, unde a învățat el (1833—1836), dezvoltându-se, în cadrul unei adunări solemne a elevilor și profesorilor, o placă comemorativă, după care au urmat în continuare vizitarea expoziției din școală relativ la viața și opera lui H. Schliemann și apoi o recepție, oferită de conducerea școlii. În fine, la Ankersha- gen, o mică localitate sătească, în care H. Schliemann și-a petrecut opt ani din copilăria sa (1823—1831), s-au vizitat muzeul H. Schliemann, condus de dr. W. Bölke, primar ono- rific al localității. Muzeul instalat aici în 1986 și lărgit în 1990, în casa părintească, fostă parohie din localitate, al căruia pastor a fost tatăl său, conține fotografii, copii după docu- mente, cărți și circa 40 de obiecte originale (ceramică și bron- zuri de la Troia). Întrucît acest muzeu îndeplinește și o funcție de cercetare, s-a prevăzut să funcționeze în viitor nu numai ca muzeu, ci și ca centru de cercetare, constituindu-se aici o arhivă centrală cu privire la H. Schliemann. Un alt obiectiv important vizitat în această localitate a fost biserica în curs de restaurare, din secolul al XIII-lea (perioada de trecere de la stilul romanic la cel gotic), una din cele mai vechi din Mecklenburg, în incinta căreia se află mormintul cu cruce de fier al mamei sale, Luise Schliemann, decedată la 38 ani. În general, se admite că mediul ambiant favorabil legendelor, cu morminte tumulare din epoca bronzului în zonă, povestirile tatălui său despre războiul troian și lecturile sale din istoria universală pentru copii a lui Georg Ludwig și din alte cărți, i-au trezit interesul pentru Troia încă de la această vîrstă înfrădă. În ceea ce privește însă ideea visului copilăriei sale de a săpa la Troia, susținută de cei mai mulți din biografiai săi (Heinrich Alexander Stoll, Ernst Meyer s.a.), a fost pusă la îndoială în ultimele două decenii (W. Calder III, J. Herrmann, W. Schindler, D. A. Trail s.a.), cum a arătat recent W. Bölke, întrucît, pe baza cercetării unor noi izvoare (scrisori, jurnale din biblioteca Gennadios din Atena), a rezultat că în această privință H. Schliemann și-a creat ulterior o legendă.

În încheiere, considerăm că atît sesiunea științifică, cit și vizitarea unor locuri în legătură directă cu H. Schliemann, prilejuită de împlinirea centenarului morții acestui precursor al arheologiei moderne, au fost deosebit de utile, pentru precizarea unor teze discutate în ultima vreme în literatura de specialitate, în legătură cu viața și opera acestei mari perso- nalități a științei arheologice mondiale. În această privință, învltarea la sesiune a unor specialiști cu păreri în parte deo- sebite a contribuit, fără îndoială, la discutarea unor probleme; care în stadiul actual al cercetărilor, pe baze de noi date, se impuneau a fi clarificate. Ceea ce s-a făcut în această direcție la recenta sesiune de la Berlin se impune a se continua, prin publicarea de noi materiale, un rol important revenindu-i în această privință muzeului și centrului de cercetare „H. Schliemann” de la Ankershagen.

În acest context se înscrie și apariția recentă a volumului cu comunicările acestei Sesiuni de sub redacția lui J. Herr- mann (*Heinrich Schliemann. Grundlagen und Ergebnisse moderner Archäologie. 100 Jahrenach Schliemanns Tod*, Berlin, 1992).

MIRCEA PETRESCU-DIMBOVIȚA

STAGIU DE DOCUMENTARE ÎN GERMANIA (21 10 1990—16 01 1991)

Grație bursei oferite de fundația Deutscher Akademischer Austauschdienst cu sediul la Bonn, în urma referatului de susținere avansat de prof. dr. Harald Zimmermann de la Universitatea din Tübingen, am putut beneficia de un stagiu de documentare științifică de circa trei luni în Germania în ultimele luni ale lui 1990 și în prima parte a anului următor. Scopul principal al acestui stagiu a fost documentarea în legătură cu o lucrare mai amplă asupra invaziei și dominației mongole în spațiul carpato-dunărean în secolele XIII—XIV, implicând cunoașterea întregului spectru al tabloului etno-demografic, economic-social, politic, cultural și religios de la nordul Dunării Inferioare, precum și a principalelor date privind contactele românilor cu mongolii, invaziile triburilor mongole în estul, sud-estul și centrul Europei, exercitarea dominației Hoardei de Aur în zona gurilor Dunării, dezvoltarea meșteșugurilor, comerțului și a vieții urbane în arealul administrat nemijlocit de autoritățile mongole etc. Totodată, am urmărit numeroase alte probleme referitoare la istoria teritoriilor carpato-dunărene în evul mediu și la raporturile acestora cu regiunile central-europene, reflectate atât în izvoarele scrise, cât și în acelea arheologice. În acest scop, munca de documentare s-a desfășurat în mai multe institute, biblioteci și muzee, unde am avut contacte profitabile cu numeroși specialiști din domeniul istoric, arheologic și filologic.

Timpul de lucru petrecut în Germania a fost împărțit în trei părți aproximativ egale între Freiburg i. Br., Tübingen și München, în fiecare din aceste renumite centre culturale rămânând circa o lună de zile. Menționez în continuare instituțiile unde m-am desfășurat activitatea și specialiștii cu care am intrat în contact, abordând aspecte conexe preocupărilor mele mai vechi sau mai noi:

FREIBURG I. BR.: Institut für Ur- und Frühgeschichte (prof. dr. Heiko Steuer, prof. dr. Christian Strahl, dr. Wolfgang Pape), Historisches Seminar (prof. dr. Gottfried Schramm), Romanisches Seminar (prof. dr. Paul Miron, dr. Elsa Lüder), Institut für Christliche Archäologie und Kunstgeschichte (prof. dr. Otto Feld), StadtDenkmalamt (dr. Matthias Untermann), Rumänische Bibliothek, Universitätsbibliothek.

TÜBINGEN: Historisches Seminar (prof. dr. Harald Zimmermann, dr. Konrad Gündisch), Romanisches Seminar (prof. dr. Eugen Coșeriu), Institut für Donauschwäbische Geschichte und Landeskunde (dr. Horst Fassel), Archäologisches Institut, Universitätsbibliothek.

MÜNCHEN: Monumenta Germaniae Historica (prof. dr. Horst Fuhrmann, dr. Norbert Martin), Prähistorische Staatssammlung (dr. Hermann Dannheimer, prof. dr. Hans-Jörg Kellner, prof. dr. Christian Pescheck), Institut für Vor- und Frühgeschichte (prof. dr. Volker Bierbrauer), Süd-Ost Institut (prof. dr. Karl Nehring, dr. Krista Zach, dr. Anneli Ute Habanyi), Institut für Geschichte (prof. dr. Edgar Hösch), Ungarisches Institut (prof. dr. Horst Glassl), Hochschule für Politik (prof. dr. Dionisie Ghermanu), Bayerische Staatsbibliothek, Bayerisches Nationalmuseum.

De asemenea, am întreprins scurte călătorii în Bebenhauses, Augsburg și Regensburg, pentru a vizita diferite muzee, biserici și monumente medievale. Prezența la Augsburg a fost folosită și pentru a mă edifica în legătură cu activitatea a două instituții cu profil tangent, înființate de numai câțiva ani: Bukovina-Institut și Landmannschaft der Buchenlanddeutschen, coordonate de dr. Ortrud Kotzian și, respectiv, de dr. Adolf Armbruster.

Este de prisos să stăruim asupra marelui profit profesional dobândit în decursul stagiului de documentare în centre de anvergură Freiburgului, Tübingenului și Münchenului și să relev cât de revigorator se dovedește accesul la o ambianță culturală elevată. Dar dincolo de bilanțurile din compartimentele stricte ale domeniilor investigate, recenta călătorie de studii a fost de natură să-mi reînnoască credința că cercetarea cu reverberație nu se poate desfășura fără contacte statornice și diverse cu lumea savantă cu performanțe validate, fără accesarea spre interdisciplinaritate, fără dotări cu instrumental indispensabil preocupărilor cărturărești, inclusiv cu aparatură tehnică modernă, fără asigurarea unui climat decent de muncă și de trai celor ce trudesc cu rîvnă și pasiune în sfera științei.

VICTOR SPINEI

DOCUMENTARE ȘTIINȚIFICĂ ÎN GERMANIA

Studierea economiei monetare, care poate contribui în mare măsură la o mai bună înțelegere a civilizației antice, constituie de mai multă vreme una din preocupările mele principale. În această direcție, în cursul cercetării am constat adesea sărăcia informațiilor bibliografice de care dispuneam, ca și, uneori, limitele metodelor folosite. De aceea, am primit cu multă satisfacție și încredere acordarea unei noi burse pentru documentare în Germania, mulțumită lui Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD). Acest stagiu (20 octombrie 1990 — 15 ianuarie 1991) s-a desfășurat iarăși cea mai mare parte a timpului la Institut für Alte Geschichte al Universității din Saarbrücken, unde întotdeauna am întâlnit o atmosferă caldă și plină de atenție. De altfel, chiar invitația o datoram dlui prof. dr. Peter Robert Franke, directorul acestui major centru de cercetare. Aici, sub conducerea sa, de-a lungul anilor, s-a alcătuit o puternică echipă de specialiști în domeniul istoric antice și, mai cu seamă, a numismaticii (alături de câțiva tineri, amintim) pe dnii prof. dr. K. Girardet, dr. H. Freis și dr. W. Leschhorn), s-a încheat o bogată bibliotecă, s-a adunat o frumoasă colecție de mlaje și s-a inițiat folosirea unor interesante programe de computer. Așa se explică de ce și alți cercetători români (ca dl. dr. Gh. Poenaru Bordea sau dna dr. Doina Benea) au efectuat în acest institut diverse stagii de documentare, profitând din plin de excelențele condiții de studiu existente aici. De altfel, la aceeași universitate, cum ar fi la Institut für Vor- und Frühgeschichte und Vorderasiatische Archäologie, vin de peste un sfert de veac mulți arheologi români.

Însă, la Saarbrücken, o interesantă activitate are loc și la muzeul landului Saar. Despre aceasta și, mai ales, despre colaborarea tripartită (germano-franco-luxemburgheză) din zona de graniță, printre care și șantiere arheologice comune, mi-au vorbit pe larg și mai vechiul meu prieten, dl. dr. Andrei Miron, ca și tinăra numismată, dna Auguste Schäffer.

Aceleași condiții propice de lucru le-am întâlnit și în ultima parte a documentării, cea de la Bonn, unde regretatul profesor Klaus Kilian și dna dr. Sabine Werner m-au primit și găzduit cu multă înțelegere la KAVA (Kommission für Allgemeine und Vergleichende Archäologie). Tot în Bonn, mai cu seamă în biblioteca și la colecția numismatică a muzeului (Rheinisches Landesmuseum) am reușit să-mi completez o serie de informații lacunare; aici, de asemenea, de un real folos mi-au fost și discuțiile purtate cu dl. dr. Volker Zedelius, care are multe preocupări științifice asemănătoare cu ale mele.

Nu voi mai stăruim asupra altor aspecte care mi-au reținut atenția, atât din domeniul cercetării, cât și de pe alte planuri. Voi mai aminti doar pasager, în încheiere, și vizitele întreprinse la Trier, Köln și Nürnberg, la muzee sau universități. Peste tot, primiri prietenoase, organizare și condiții de muncă dintre cele mai moderne și favorabile. La sfârșit, trebuie să-mi mărturisesc speranța că de asemenea facilități vor putea beneficia tot mai mulți dintre specialiștii noștri, însoțindu-se în general, cât și în planul realizărilor individuale.

VIRGIL MIHĂILESCU-BÎRLIBA

AL XVIII-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE STUDII BIZANTINE (MOSCOVA, 1991)

Cel de-al XVIII-lea Congres internațional de studii bizantine, găzduit în Moscova între 8 și 15 august 1991, a beneficiat de un program științific bogat și divers, cărui specialiști de prestigiu din întreaga lume i-au conferit elevație și atractivitate. Potrivit uzajului reuniunilor de anvergură ale lumii savante, programul a cuprins sesiuni plenare, mese rotunde, colocvii și dezbateri pe secții. În cadrul sesiunilor plenare somități ale bizantinologiei din tot mapamondul au susținut referate instructive, dar plătind uneori în generalități, grupe de opt teme: Bizantina, Metabizantina și Rusia, Macro și microstructurile din societatea bizantină. Legăturile politice și culturale ale Bizanțului cu țările caucaziene, Bizanțul și țările din regiunea Mării Negre, Istoria studiilor bizantine, Instrumenta studiorum, Factorii sociali și politici în dezvoltarea artei bizantine și Literatura laică și ecleziastică din Bizanț. Primele șase teme, la care s-au adăugat cele privind Bizanțul și statele slave. Bizanțul și lumea musulmană, Numismatica și epigrafia, Paleografia și codicologia, Papirologia și studiile copte, Istoria dreptului, Geografia istorică, Istoria artei, Limba și literatura, Filozofia și teologia, Istoria bisericii, Diplomata, Știința și educația, Arheologia și Istoria muzicii, au format obiectul comunicărilor speciale pe secții. Paralel s-au prezentat comunicări în cadrul meselor rotunde, circumserise următoarelor 15 mari probleme: Nivelul scrierii în Imperiul bizantin, Bizanțul și slavii; instalarea și orașul balcanic, Colonatul și Parokia (continuitate și discontinuitate), Legislația imperială și dinastia macedoneană, Orașul și satul în Bizanț, Particularitățile structurii statelor bizantine, „Antichitatea” printre bizantini: recunoscută și nerecunoscută, Războiul și pacea în viziunea bizantinilor, Modul de viață și de gândire a bizantinilor, Mișcarea ideilor: traducerea și circulația cărților în Bizanț, Statutul social al militarului, Thesaurus et lexica linguae Graecae medievalis, Birocrația bizantină, Probleme de istorie economică a Bizanțului și Palestina în Bizanțul timpuriu.

Potrivit unei statistici furnizate de organizatori în ultimele zile ale Congresului, susceptibilă de eventuale mici remanieri, la această prestigioasă manifestare științifică au participat 950 de specialiști, dintre care 415 din URSS și 535 din alte țări, delegații masive prezentând SUA, Germania, Marea Britanie, Franța, Grecia, Italia, Bulgaria și Iugoslavia. Cea trimisă de Academia Română, de numai patru persoane — Tudor Teotoc de la Institutul de Studii Sud-Est Europene, Teresa Sinigalia și Constanța Costea de la Institutul de Istoria Artei din București și Victor Spinei de la Institutul de Arheologie din Iași — a fost una din cele mai mici; reflectând avaturile pe care le traversează bizantinologia românească în ultimii ani. Alți cîțiva cercetători din România, anunțați în programul congresului, nu au putut din păcate face deplasarea la Moscova din diferite motive. În schimb, au participat trei tineri specialiști de la Chișinău: Elena Aramă, Andrei Galben și Emil Dragnev, precum și fostul cercetător bucureștean Vladimir Iliescu, în prezent profesor în Germania.

Lucrările congresului s-au desfășurat în amfiteatrele și sălile grandioasei Universități „M. V. Lomonosov”, fala arhitecturii epocii staliniste. Sedința de deschidere, programată, ca și sesiunile plenare, în principala sală de festivități din local, dominată de bustul supradimensionat al lui V. I. Lenin, a fost onorată de prezența patriarhului Rusiei, Alexei II, care a rostit și o alocuțiune, la fel ca și Ihor Șevčenko, președintele biroului Asociației internaționale de studii bizantine, D. S. Likhacev, președintele de onoare al Comitetului de organizare al congresului, și G. G. Litavrin, președintele operativ al respectivului Comitet. Ignorînd umbra persistentă și hipnotizantă a bustului, prof. Litavrin și-a exprimat speranța că niciodată ingerințele păgubitoare ale politiciii nu vor mai afecta știința, fără să prevadă că, în timp ce-și prezenta cuvîntul de salut, se țesau ițele unui pucl ce avea să fie declanșat la numai câteva zile după încheierea congresului, acțiune care, în eventualitatea reușitei, ar fi repus binomul politică-știință în raporturile configurate în 1917 pentru încă un număr de ani.

Avînd în vedere numărul mare al participanților și diversele probleme ivite, se poate aprecia că organizatorii s-au achitat destul de bine de obligațiile asumate. Din păcate timpul scurt afectat lucrărilor congresului și oferta excesivă de comunicări a obligat la programarea lor simultană, astfel că nu am putut urmări numeroase teme de interes particular, cu atât mai mult cu cît absențe inopinate au perturbat succesiunea planificată inițial. Membrii delegației Academiei Române au prezentat următoarele comunicări: T. Teotoc, *Ammien Marcellin, un précurseur de l'historiographie byzantine*; T. Sinigalia, *Modèles byzantins et interprétations originales dans la structure du Narthex de l'Église du monastère d'Argeș — Roumanie*; C. Costea, *A Viewpoint on Byzantine Iconography: the Narthex of Dobrovă, Moldavia*; V. Spinei, *La signification des ethnonymes des Daces et des Gètes dans les sources byzantines des Xe—XVe siècles*. Colegii E. Aramă și A. Galben de la Chișinău au susținut, la rîndul lor, o comunicare în limba rusă despre rolul recepției dreptului bizantin în Moldova secolelor XV—XVIII.

Ca toate marile reuniuni științifice, congresul de la Moscova s-a dovedit profitabil nu numai prin audierea referatelor și comunicărilor și participarea la dezbateri — de altfel puțin extinse și uneori formale datorită programului foarte încălecat —, ci și prin posibilitățile de a face schimburi de idei și informații. Din acest punct de vedere am avut ocazia de a reîntîlni și a face cunoștință cu o serie de renumiți specialiști în bizantinologie și în disciplinele conexe, precum Al. Kazdan, J. Irmseher, N. Oikonomides, W. Seibt, A. Carile, G. G. Litavrin, R. Dostalova, V. Gjuzelev, G. Prinzing, V. Tăpkova-Zaimova, I. Božilov etc., și cu cîțiva tineri cu largi perspective, precum V. Perhavko, I. G. Konovalova, Al. I. Cernjak, C. N. Constantinides, I. O. Knjazkij etc. Într-o lume convulsionată încă de curenți subterani nocivi și supusă adesea hazardului și seismelor destructive ale subumanului, contactele și colaborările statornice la marile edificii ale științei au menirea de a contribui nu numai la depotențarea eșafodajelor de dogme, ci și la dezamorsarea patimilor elucubrante și la regenerarea sentimentelor firești. Congresul a constituit în preile de prezentare a ultimelor apariții în domeniul bizantinologiei, mai active dovedindu-se în acest sens casele editoriale din URSS, Austria și Marea Britanie. De a lansare cu cel mai larg ecou s-au bucurat cele trei volume din *The Oxford Dictionary of Byzantium*, apărute chiar în 1991 în Oxford University Press, sub coordonarea fostului profesor moscovit Al. P. Kazdan, stabilit de peste un deceniu la Washington. La vocea *Rumanians* — inserată în volumul 3 (p. 1818) al acestui lexicon, ce își va găsi desigur locul între cărțile uzuale din toate marile biblioteci ale lumii —, redactată de însuși coordonatorul principal, frapează notificarea: „The origin of this people is enigmatic”, care arată că eforturile depuse pînă în prezent, pentru clarificarea problemei etnogenezei românilor nu au fost de natură să convingă pe deplin lumea savantă din străinătate și că ele se cuvin continuate la o cotă de exigență sporită.

Pe durata desfășurării congresului gazdele au organizat câteva admirabile expoziții de artă religioasă bizantină și post-bizantină la Galeria Tretiakov, Muzeul de Artă „A. S. Pușkin” și Kremlin. La mănăstirea Novodevici s-au putut admira expozate arheologice descoperite în ultimii ani la Chersones și o expoziție de prețioase manuscrise grecești din secolele VI—XVII. Una din zile a fost rezervată vizitării faimosului complex mănăstiresc de la Zagorsk, reședința patriarhilor Rusiei, unde un interes deosebit prezintă indeosebi Troițkii sobor, Duhovnaia Ierkovi și Uspenskii sobor, ridicată în 1422—1423, 1476—1477 și, respectiv, în 1559—1595. În cea dintîi, la care părți din catapetasmă au fost pictate de Andrei Rubliov, se păstrează racla cu moaștele Sfîntului Serghie. Alte excursii cu itinerarii incitante au fost organizate după încheierea lucrărilor congresului pentru cei cu consistente disponibilități financiare. Nu a fost cazul

specialiștilor de la București, Iași și Chișinău, care s-au mulțumit cu oferta — deloc neglijabilă — a monumentelor și muzeelor moscovite, rămânând cu satisfacția participării la o întrunire de reală reputație, dar și cu sentimentul împovărat că știința bizantinologiei din centrele pe care le reprezentau este departe de a se situa la nivelul realizărilor din

alte părți ale lumii sau măcar la acela al predecesorilor, cărora le-a revenit meritul de a fi organizat în capitala României cel dintâi congres internațional de studii bizantine în anul 1924.

VICTOR SPINEI

AL XII-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE PRE- ȘI PROTOISTORIE (BRATISLAVA, 1—7 SEPTEMBRIE, 1991)

În zilele de 1—7 septembrie 1991 s-a desfășurat la Bratislava cel de al XII-lea Congres Internațional de Științe Pre- și Protoistorice organizat de Uniunea Internațională de Științe Pre- și Protoistorice, sub patronajul Președintelui Republicii Federale Ceha și Slovacă, Vaclav Havel, a Primului ministru al Republicii Slovace, Jan Černagurskij și a Ministrului Culturii al acestei republici, Ladislav Šnopa. Președintele Congresului, B. Chropovský, președintele de onoare, J. Poulik, secretarul general, J. Vladár și președintele comitetului de organizare, J. Pavuk, au reușit, cu lărgul concurs al institutelor de profil din țară, să ofere excelente condiții de desfășurare a acestei prestigioase manifestări științifice mondiale, care prezintă o deosebită importanță, deoarece prilejuiește, din pătru în patru ani, reuniunea specialiștilor în arheologie din întreaga lume.

Din 35 de țări din toate continentele, au participat 604 specialiști (cei mai mulți din țara gazdă), România fiind prezentă cu una din cele mai numeroase delegații, compusă din 43 de cercetători, cadre didactice universitare și muzeografi din principalele centre ale țării. Din centrul academic și universitar Iași au participat următorii specialiști: M. Petrescu-Dimbovița, Dan Gh. Teodor, S. Teodor, I. Ioniță, S. Sanie, V. Spinei, V. Mihăilescu-Birliba, V. Chirica, Al. Andronic, D. Monah, M. Dinu, A. László, N. Ursulescu, M. Alexianu, A. M. Vlad, M. Geba și N. Zugravu.

Lucrările Congresului s-au desfășurat în localul Școlii Superioare Politehnice din Bratislava, fiind repartizate în 15 secții cu subsecții, comisii și coloevii, organizate tematic cu o problematică extrem de largă vizând practic toate perioadele istorice, din paleolitic până în evul mediu inclusiv. În cadrul acestor secții au fost prezentate interesante comunicări care au abordat diferite aspecte etno-culturale, cronologice, tipologice sau privitoare la progresele înregistrate în ultimele decenii, prin folosirea curentă a datelor oferite de cercetările interdisciplinare. În acest sens s-au evidențiat aplicarea cu succes a metodelor moderne în arheologie, mai ales referitoare la datare, aplicarea matematicii și statisticii, folosirea tot mai frecventă a ordinatorilor, a geofizicii, ca și a prospecțiilor aeriene. La acestea se adaugă folosirea cu foarte bune rezultate a datelor oferite de antropologie, paleozoologie, paleobotanică, metalurgie etc.

Specialiștii ieșeni, care au participat la acest Congres, au prezentat interesante comunicări privind unele aspecte ale cronologiei paleoliticului est-carpatic, a conținutului culturii neoneolitice de tip Cucuteni-Tripolie, referitoare la cronologia și elementele culturii materiale și vieții spirituale geto-dacice, la procesul de romanizare în regiunile extracarpatiche ale Daciei, relațiile dintre autohtoni și alogeni în mileniul marilor migrații, rezultate ale metodelor fizico-chimice în conservarea unor vestigii etc., comunicări care au fost foarte

bine apreciate de specialiștii prezenți. Unele secții, cum a fost a VI-a cu tema „Neoliticul superior, eneolitic, epoca aramei și bronzului” și a IX-a dedicată „epocii romane și a relațiilor cu lumea barbară”, au fost conduse de prof. dr. doc. M. Petrescu-Dimbovița și respectiv de dr. I. Ioniță.

Cu prilejul lucrărilor congresului, cercetătorii ieșeni au putut stabili fructuoase contacte științifice cu numeroși specialiști de peste hotare realizând totodată și un util schimb de publicații. Prin participarea la excursiile de documentare în importante obiective arheologice din Slovacia și Moravia; organizate de gazde au existat în plus excelente posibilități de a fi cercetate direct interesante realități antice și medievale din regiunile respective. Pe lângă acestea, s-au vizitat expoziția „Descoperiri funerare din epoca bronzului Trziny și hallstattului din Slovacia”, organizată la Muzeul Național „Slovak”, expoziția „Germani și slavi în Slovacia”, deschisă la Muzeul Arheologic „Slovak”, Colecțiile arheologice și numismatice din Hrad, precum și din unele muzee din Slovacia și Moravia. De asemenea, în timpul congresului specialiștii prezenți au participat la Teatrul Național „Slovak”, la un excelent spectacol de operă, precum și la unele recepții oferite de organizatori.

În zilele 1 și 6 septembrie au avut loc două ședințe ale Consiliului Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice, conduse de secretarul general al Uniunii prof. I. Nenquin, unde s-au prezentat diferite rapoarte asupra activității desfășurate de Uniune între congrese, reorganizarea unor comisii sau desființarea altora, afilierea unor noi asociații internaționale etc. Tot în cadrul acestor reuniuni, în local prof. dr. doc. M. Petrescu-Dimbovița și dr. M. Comșa, pensionați, au fost aleși în Consiliul Permanent al Uniunii, din partea României, dr. D. Gh. Teodor și dr. M. Babeș; iar în Comitetul executiv, dr. Al. Vulpe. Cu același prilej, Consiliul Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice a ales prin vot, ca țară organizatoare a celui de al XIII-lea Congres, din 1996; Italia, această manifestare științifică urmînd să se desfășoare la Forlì, lângă Bologna.

Prin participarea cercetătorilor de la Institutul de Arheologie din Iași la această amplă manifestare științifică internațională, participare sprijinită eficient de către președintele comitetului de organizare din Cehoslovacia, prof. dr. J. Pavuk și de către conducerea Filialei Iași a Academiei Române, acad. Cr. Simionescu, a fost posibilă prezentarea într-un cadru adecvat, a unora din importante rezultate obținute de specialiștii ieșeni în ultimii ani, făcîndu-se astfel un rodnic schimb de idei, absolut necesar reinnoirilor ce se impun în momentul de față în acest domeniu.

DAN GH. TEODOR

AL XI-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE NUMISMATICĂ (BRUXELLES, 8—13 SEPTEMBRIE, 1991)

Organizat de către Societatea Regală Belgiană de Numismatică, al XI-lea Congres Internațional de Numismatică s-a bucurat de patronajul și suportul material al unor înalte oficialități, cum este M.S. Regele Baudouin, ca și instituții prestigioase, științifice sau financiare. O echipă competentă și entuziastă, condusă de către energicul profesor de la Louvain, Tony Hackens, a asigurat desfășurarea la un înalt nivel a congresului. Noutățile structurale și utilizarea unor metode și tehnici de vîrf a facilitat, de asemenea, derularea variată,

rapidă și atocuprinzătoare a lucrărilor: manifestări comune, mese rotunde tematice, postere (cu o sală specială și un program riguros), expoziții diverse, standuri editoriale (o producție imensă!) etc. —, fără a exclude ședințele de comunicări pe domenii de specialitate, în care au fost incluse de această dată și secții noi, de mare interes, cum au fost cele de tehnici monetare, statistică, analiză, informatică, bibliografie și bibliotecă ș.a.m.d.

Cu sprijinul instituțiilor de profil din țară, ca și al organizatorilor sau, uneori, mai mult pe cont propriu, cu acest vrilej specialiști români au fost prezenți în număr destul de mare, participând activ la majoritatea manifestărilor, bucurându-se de ambianța colegială și de posibilitatea stabilirii unor contacte noi cu lumea savantă sau de reîntâlnirea cu vechi prieteni. Cei 15 numismați români (R. Ardevan, D. Bălănescu, V. Ciofu, G. Custurea, G. Iliescu, V. Mihăilescu-Bîrliba, Eug. Nicolae, E. Oberländer-Târnovcanu, Gh. Poenaru Bordea, L. Popa, C. Preda, Alex. Sășianu, C. Știrbu, A.-M. Velter și A. Vertan) au susținut comunicări, au prezidat unele ședințe (C. Preda și Gh. Poenaru Bordea), au prezentat postere, au studiat citeva din programele de computere folosite, au comentat diferite comunicări, au vizitat monumentele și muzeele splendide și pline de farmec ale Bruxellesului; au urmat traseele diverselor excursii și, mai ales, au înțlnit camarazi, au făcut planuri și au acumulat un noian de informații.

În cadrul bunicii pregătiri a congresului nu s-a neglijat nimic din ceea ce ar fi putut favoriza reușita sa. Astfel, înainte de începerea lucrărilor propriu-zise s-a tipărit un frumos și voluminos tom cu rezumatele comunicărilor, căruiu i s-a adăugat și un *Addendum*, cuprinzând materialele sosite chiar în preziua deschiderii oficiale. Aceșora li s-a alăturat și un program detaliat al desfășurării tuturor manifestărilor (incluzind și lista completă a celor aproape 1000 de participanți).

Nu este dificil în rindurile de față să zăbovim ceva mai mult asupra vreunui din cele aproximativ 500 de comunicări, una mai interesantă decît alta, și, care, într-o formă sau alta, au fost înfățișate cu această ocazie. Voi atrage atenția doar asupra impactului pe care continuă să-l aibă, cu un curs ascendent, introducerea programelor de informatică pentru numismatică. Ele se infiltrează dinamic și atrag tot mai multe sectoare ale științei noastre pe acest drum. Am reținut cîteva programe (Franța — Ch. Carcassone, G.

Depéyrot, J. Mora Mas, *Numismat*; Italia — A. Saccoci, G. Gorini, E. Pilotto, A. Brescaccia, *SAFIR* și S. Balbi di Caro, *NUMItel*), care ne-au pus pe gînduri și ne-au trezit la o tristă realitate: dacă vom mai lucra cu mijloacele de plină acum, acumularea informațiilor (bibliografice sau de catalogare a descoperirilor) se va menține într-un asemenea ritm încet va deveni nu numai o frînă în dezvoltarea cercetării, dar va aduce chiar prejudicii acesteia, care *va ajunge tot mai puțin convingătoare*. Să sperăm însă, că, pînă la viitorul congres de la Berlin, concluziile pe care le-am desprins cu toții, ca și, mai cu seamă un anumit dinamism care ne antrenează, adesea chiar fără voia noastră, în această direcție, să facă posibilă diminuarea decalajului astfel creat. În caz contrar...

A fost, de asemenea, clar constatată o anume dificultate în desfășurarea congresului, provenită din anvergura pe care a luat-o acesta, cu toate eforturile imense și sistematice ale organizatorilor de a o estompa. Cu alte cuvinte, un congres general de numismatică începe a nu-și mai atinge țelurile propuse. Volumul mare de manifestări, varietatea temelor abordate, numărul tot mai ridicat al participanților, infrastructura tot mai complexă și mai costisitoare, ca și altele, nu ușurează deloc transmiterea informațiilor, ba pot chiar deturna interesul cercetătorilor. Probabil, nu peste mult timp, aceste dificultăți nu vor mai putea fi eludate și se vor impune tot mai mult reuniunile limitate la subiecte și perioade de interes mai special, dar cu o eficiență sporită în planul impulsivării științei numismatice. În altă ordine de idei, nu putem încheia prea scurta noastră prezentare a acestui marcant eveniment științific fără a aminti că în Comisia Internațională de Numismatică avem afiliate acum două instituții (Cabinetul Numismatic al Muzeului Național de Istorie și Societatea Numismatică Română).

VIRGIL MIHĂILESCU-BÎRLIBA

SIMPOZIONUL DE LA ISEGRAN—FREDRIKSTAD (NORVEGIA, 26—31 OCTOMBRIE 1991)

În perioada 26—31 octombrie 1991, în stațiunea arheologică de la Isegran-Fredrikstad (Norvegia) s-au desfășurat lucrările celui de al III-lea Simpozion „Peregrinatio Gothica”, organizat în colaborare de Universitatea din Oslo, Universitatea din Kopenhaga și Muzeul Național de Istorie din Stockholm și sponsorizat de Nordisk Kulturfond, Norges almenvitenskapelige Forskningsråd și Clara Lachmanns Fond. La el au participat specialiști din Norvegia, Suedia, Danemarca, Polonia, R. F. Germania, România, Lituania, Estonia și Irlanda de Nord.

Comunicările prezentate la această manifestare științifică au abordat o gamă largă de subiecte, între care menționăm fenomenul migrației popoarelor ca proces istoric, etapele migrației goților din nordul continentului spre Dunărea de Jos și Marea Neagră, iar în continuare spre vest pînă în Aquitania și Peninsula Iberică, probleme de tipologie și cronologie a culturii Sintana de Mureș — Černjachov, dinamica așezărilor în Pomerania Orientală în perioada Latene timpurie și epoca romană, riturile și practicile funerare în cultura Wielbark, inscripțiile runice în secolele III—VII e.n. în țările scandinave, diferențierile sociale în epoca romană în Peninsula Scandinavă stabilite pe baza analizei descoperirilor arheologice din mlaștini, mai ales a celebrelor depozite de la Illerup (Ostjutland, Danemarca), practicarea sacrificiilor funerare în regiunea Scaniei în epoca fierului, efectele marilor migrații din secolele V—VI în țările baltice și problema centrului religios al populațiilor vechi germanice de pe insula Saaremaa (Estonia). Valoarea ridicată a comunicărilor, diversitatea tematică, volumul consistent de concluzii și ipoteze noi, ca și discuțiile purtate la sfîrșitul fiecărei comunicări, prelungite pe parcursul tuturor pauzelor de după ședințele oficiale de lucru, au creat o atmosferă de adevărată emulație științifică. Lucrările simpozionului urmează a fi

publicate într-un volum din seria *Universitetets Oldsaksamlings Skrifter* din Oslo.

Una din zilele simpozionului a fost folosită pentru deplasarea participanților în provincia Bohuslän din Suedia, unde au fost vizitate locuri cu renumite desene rupestre, precum și mai multe necropole antice, cuprinzînd morminte cu interesante construcții de piatră. De asemenea, într-o altă zi a fost organizată o excursie în provincia Östfold din sud-estul Norvegiei, pentru a vizita construcțiile funerare impresionante din necropolele de la Hunn și Gunnarstorp, precum și cîteva descoperiri norvegiene de desene rupestre. Toate aceste vestigii, de o factură cu totul aparte, subliniază cu pregnanță că fondul cultural și spiritual al populațiilor din Scandinavia a avut dintotdeauna importante trăsături de individualizare față de lumea continentală.

Simpozionul internațional de la Isegran a fost excelent organizat în toate detaliile, iar meritul principal revine îndeosebi doamnei prof. dr. Eldrid Straume de la Universitatea din Oslo. Stațiunea de cercetare de la Isegran, adăpostită de cîteva construcții, unele datînd din secolul al XVIII-lea, dispunînd de toate amenajările necesare, inclusiv o bibliotecă consistentă și xerox, oferă condiții ideale pentru manifestări științifice cu un număr restrîns de participanți. Fortificațiile din secolul al XVII-lea din zonă, ca și orașul Fredrikstad, tihnit și pitoresc, cu arhitectura unor pieșe și străzi întregi din aceeași vreme și cu un mare număr de activități artisanale, între care se remarcă atelierul de sticlărie, crează o oază de liniște, un microclimat natural și social armonios, benefic celor ajunși aici pentru a se dedica arheologiei și istoriei.

ION IONIȚĂ